

Záci jsou důležitější než učivo

ROZHOVOR Jitka Hřebecká si dává záležet na tom, aby se její žáci uměli učit. Probrat předepsanou látku je až na druhém místě

JITKA POLANSKÁ

Chtěla jsem ze školy co nejrychleji pryč, abych mohla konečně dělat něco užitečného, třeba péct dorty.“ říká ředitelka **Jitka Hřebecká**, která se nakonec nestala cukrářkou, ale učitelkou. Již patnáct let působí na malé církevní základní škole Archa v Petroupimí u Benešova, nejprve jako učitelka, nyní již šest let školu vede. Archa je známá vstřícným postojem k inkluzi a vnímavostí k potřebám svých žáků.

LN Podle čeho se řídíte, když vybíráte učitele do své školy?

Nejdřív zkoumám, jestli se k nám hodí, zda sdílí naše hodnoty. Jsme církevní škola, což ale bereme v širším slova smyslu – škola zaměřená na základní křesťanské či obecně humanistické hodnoty. Nejsou u nás jen děti z věřících rodin. Jsme škola malá, ale také velmi rušná a dynamická, učitel musí snášet přesuny z místa na místo a flexibilní organizaci. Což také obnáší nutnost navzájem si pomáhat. Pokud uchazeči tohle vyhovuje, ptám se ho, co umí a co by chtěl učit. Protože o to se nejspíš i zajímá. A co nás zajímá, pro to umíme zaujmout i děti. Tedy pokud jsme dobrý učitel.

LN Může se člověk dobrým učitelem stát, nebo jím musí být takzvaně od přírody?

Dobrym učitelem se může stát někdo, kdo má přirozený talent. Tomu pedagogické vzdělání prospěje, pomůže mu rozvinout se. Ale ne z každého se dá udělat dobrý učitel. Na druhou stranu jsou i špatní učitelé, kteří byli kdysi dobrými učiteli, ale nedostali dostatečnou podporu a vyhořeli, práce jim semlela, žijí z podstaty, stali se z nich rutiněři. Ale to není jejich vina, to je tím, že o učitele jako společnost dostatečně nepečujeme. Pracovní podmínky jsou horší než v kdekjaké firmě: nemáme notebooky, nemáme stravenky, nemáme telefony, ale nehorší je právě ten nedostatek podpory a malé společenské uznání. Navíc učitelé slyší ze všech stran kritiku, která je dále demotivuje. Mnoho lidí si pořád neuvědomuje, jak náročná je to práce.

LN I vy kromě řízení školy učíte...

Ano, každý ředitel musí učit, je to povinné ze zákona. Považuji to za velmi užitečné, ředitele to udržuje v kontaktu s hlavní náplní školy, prací s dětmi. Jinak by z něj administrativní osoba udělala úředníka žijícího mimo realitu. Učím šest hodin týdně předmět Člověk a příroda, což zahrnuje fyziku, chemii, zeměpis a přírodopis. Kromě toho hodinu týdně vedu s dětmi školní časopis a k tomu mám ještě hodinu občanské výchovy.

LN Člověk a příroda, to je obrovský rozsah vědění. Jak takový předmět učíte? Do jaké míry se můžete opírat o svou odbornost, o to, co jste se naučila na vysoké škole?

Vysoká škola mi dala základ. Mám aprobaci chemie – rodinná výchova. Chemii jsme brali ve čtyřech předmětech: organickou, anorganickou, fyzikální a biochemii. Tam jsou velké přesahy do biologie a fyziky. Hodně věcí jsem si postupně doplnila, což je proces, který jde ruku v ruce s učením. Učím se i od dětí. Víím, dřív to tak nebylo, děti mlčely, mluvili učitelé. Ale zvidavé děti toho hodně vědí, hlavně o věcech, které je baví. Je dobré, ba nutné, je podpořit a vnést jejich podněty do výuky.

LN Je aprobace nutný základ?

Vzdělání učitelů by mělo být kvalitní a v některých odbornos-

Nejsme tu, abychom něco odučili, ale abychom každého něco naučili

FOTO MAFRA - FRANTIŠEK VLČEK

tech by mělo jít do hloubky. Učitel by měl svůj obor znát, aby se při výuce cítil komfortně. Ale nedá se stavět jen na tom, jakou má aprobaci – to slovo ani zákon nezná – a na tom, co se učil ve škole. V chemii se před pár lety změnilo názvosloví, ve fyzice objevili Higgsův boson. Kdybych spoléhala jen na to, co vím z fakulty, jsem out. Hodně lidí své zájmy rozvinou až v dospělosti. Když šli na vysokou, třeba ještě ani nevěděli, co by vlastně chtěli dělat, v čem budou dobří. Řekla bych, že takových je skoro většina. Pro mě jako ředitelku je prioritou, aby děti učili učitel, který se zajímá o to, co učí. Pedagogická fakulta bývá volba pro ty, kteří nevědí, kam jít. Totéž platí o aprobacích. Mnoho studentů si je volí stylem „co bych tak mohl učit“.

LN Jak dobře pedagogické fakulty připravují učitele?

Jsou v tom jistě rezervy. Nedávno mi jedna studentka pedagogické fakulty vyprávěla o tom, jak probíhá její praxe. Čtrnáct dní měla prakticky jen sedět a pozorovat při výuce jí přidělenou paní učitelku. Takže tam sedí a pozoruje, ale neví, na co se má ptát, protože si to nemá možnost vyzkoušet. Když se na něco jen díváte, není to stejné, jako když to děláte. K učení ji ale pustí až na příští praxi, třeba za rok. Tam během dvou hodin zjistí, že neví, jak na to. Děti si dělají, co chtějí, neposlouchají. A ona si říká: jak to, že té paní učitelce se to nedělo, za tím musí být nějaká technika. Teď by věděla, na co se zeptat, ale tu možnost už nemá. Tohle rozfázování je neúčelné. To je jen jeden příklad. Našlo by se jich jistě víc.

LN Chtěla jste být učitelkou už jako dítě?

Původně jsem chtěla být cukrářkou. Základní škola mě ne bavila, tak jsem rozhodla, že se něčím rychle vyučím, ať to mám z krku. A péct dorty mě bavilo. Ale rodi-

če to mrzelo, měla jsem dobré známky, tak mě přesvědčili, abych šla na potravinářskou průmyslovku, obor výroba cukru a cukrovinek. Že to je blízko tomu, co jsem chtěla, a navíc si udělám maturitu. Studium se mi zalíbilo a šla jsem na pedág. Chemie byla po potravinářství celkem logická volba a rodinná výchova byla zas něco, co se mi líbilo, a vlastně to mělo blízko i k těm dortům. Tenhle předmět už neexistuje, rozpustil se částečně do občanské výchovy a výchovy ke zdraví.

Učitelé musí najít hranici. Dbát na jednotlivce, ale udržet pohromadě celek. Dát prostor individualitě a zároveň podpořit týmovou práci.

LN A pak jste šla učit?

Ano, nastoupila jsem na takovou běžnou základní školu. Tam jsem učila kde co: chemii, rodinnou výchovu, občanku, tělocvik, a dokonce angličtinu.

LN Mladý učitel hned po škole a s takovým rozptylem předmětů...

Moje aprobace chemie – rodinná výchova nemohla naplnit celý úvazek, i když jsem učila všechny třídy druhého stupně. Angličtina na mě spadla vložena z nouze, nikdo jiný tam nebyl. A já jsem tedy rozhodně nebyla žádná dobrá angličtinářka. Často jsem opravdu byla o tu lekci napřed, jak se říká. Ale byla jsem plná energie a brala jsem to odpovědně, dlouhé hodiny jsem se přípra-

vovala, abych to dětem nějak nepokazila. Takže si myslím, že ty hodiny byly nakonec na dobré úrovni a možná lepší, než když zkušený učitel učí ze svých dvacet let starých příprav a má to na háku. Moji třetáci byli nadšení a jejich rodiče taky. Je ale jasné, že začínající učitel dělá chyby a že učitel vyzrívá praxí. Sama na sobě vidím, kolik jsem se toho naučila učením.

LN Jak jste se pak ocitla v Arše?

Přestěhovali jsme se sem, když jsem šla na mateřskou. Můj syn začal chodit do Archy do mateřské školy. Pak jsem tu začala učit, nejdřív jeden, pak dva dny v týdnu. Učila jsem devět let, když jsem začala ředitelovat. Jsem tu už patnáct let, synovi je teď osmnáct. Archa má dvacet dva let historie.

LN Mnoho učitelů je ve stresu z množství látky, kterou je potřeba probrat, nebo se to aspoň tak jeví. A na druhé straně je žák a jeho potřeba, třeba to, že má spousty otázek. Tyhle dva aspekty učitelské práce se někdy zdají být neslučitelné.

Učitelé tady u nás v Arše mají pozornost obrácenou víc k žákovi než k učivu. Nejsou tu, aby něco odučili, ale aby každého něco naučili.

LN Není to tak, že individuální přístup a jiné experimenty můžete uplatňovat jen díky tomu, že je třídy tak málo dětí?

Myslím si, že to, jak vedu své hodiny jako učitelka, se dá aplikovat i s více dětmi. Nepřijdu na hodinu s představou, co vše jim mám říct. Moje zapojení je v tom, že jsem pro ně vymyslela pracovní list – takovou cestu za poznáním, třeba s tématem Afriky. Mají tam různé úkoly. Například: z přírodovědných atlasů a z internetu zpracuj podrobněji informace o velbloudovi. Při ověřování dávám hodně otevřených otázek,

Jitka Hřebecká

■ Vystudovala na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy chemii a rodinnou výchovu.

■ Šestým rokem vede mateřskou a základní školu Archa v Petroupimí u Benešova. Předtím pracovala jako učitelka.

■ Má syna a dceru ve věku osmnáct a patnáct let.

na které se neodpovídá ano – ne. Dále žákům napovím, jaké jsou zdroje informací, ze kterých mohou čerpat. Oni pracují a já jsem jim k dispozici pro individuální konzultace a dávám jim podrobnou zpětnou vazbu. Vytvářím podmínky pro jejich učení a učím je, jak se učit. To ale neznamená, že jsem tam přebytná. Vklad učitele do konceptu hodiny a jeho reakce na žákovu práci jsou zcela zásadní.

LN Takto zadané úkoly se zdají náročné. Když je to pro některého žáka nad jeho síly, jak se to řeší?

Spojí se do dvojice. To umožní někdy i při písemce.

LN Sdílí rády děti výsledky své práce s někým jiným?

Podle povahy. Někteří sdílejí rádi, někdo je spíš samotář a chce si to dělat sám a po svém.

LN Alternativní školy jsou často parodovány jako místo, kde se učitelé výhradně řídí přáním a vůlí dítěte. Co tedy děláte, když dítě chce vědět něco jiného, než co zrovna probíráte, nebo se prostě nechce učit? Budete ho v tom následovat?

Žáky respektujeme, a respektujeme tedy i jejich přání chtít něco vědět hned a „vyrušovat“, a to i z čistě pragmatického hlediska. Když dítě neodpoví, tak se stejně nebude soustředit na to, co ho v tu chvíli chcete učit. Odbočka navíc může být zajímavá. Ale všeho s mírou. Naši učitelé musejí najít správnou hranici. Umět dětem vyjít vstříc, ale ne ve všem a pořádek. Dbát na jednotlivce, ale udržet pohromadě celek, dát prostor individualitě a současně podpořit ve škole týmovou práci. Naučit žáky brát ohledy na druhé, spolužáky i učitele. Takže když dítě naléhá, řekne se mu „prosym tě, chvíli počkej, vidím, že to potřebuješ vědět, tak se k tomu vrátíme za chvíli, až zadám ostatním práci.“ Tím se ostatně taky děti učí: počkat, zapamatovat si, na co se chtěly zeptat. Ne to ze sebe každé impulzivně vypálit, když se v hlavě objeví otázka. A občas se i stane, že když k dítěti přijdete potom, řekne vám „už jsem to mezi tím pochopil“. Prostě si to chtělo trochu zjednodušit a použít možek učitelky místo svého, ale když dostalo čas navíc, došlo mu to i bez pomoci.

LN Nestandardní chování žáků asi do jisté míry souvisí i s jejich případnými poruchami, je to tak?

Přesně tak. Mám tady jednoho chlapce, který vždycky odpovídi načmárá hrozně rychle a nepřehledně a říká mi, že by to jinak zapomněl. Já se ho snažím vést k tomu, aby si to pak přepsal lépe, což ho někdy šve. Musím hledat správnou míru, jak ho vést, a přitom neznechutit. To je pedagogika, to je ta přidaná hodnota učitele, najít cestu ke každému dítěti a vytáhnout ho nahoru. Máme tu v devítce kluka s aspergerovým syndromem, přišel v páté třídě s hromadou důtek z jiné školy. Choval se příšerně. Když se mu něco nelíbilo, mlátil a kopal do zdi, házel židlemi, hrůza. Dneska, když se mu něco nelíbí, přihlásí se

a počká, až dostane slovo. Stručně a jasně řekne, v čem je problém, je ochoten dohodnout se na řešení. Záchvaty postupně ustupovaly, teď je má opravdu málokdy. Tenhle vývoj jsme mu umožnili tím, že jsme ho nestrčili do škatulky beznadějného případu.

LN Jak snášely jeho záchvaty ostatní děti?

Děsilo je to, i když jim nikdy neublížil. Ale děti to mají tak, že se v takové situaci uklidí do závětrí a od dospělého očekávají, že ten výbuch vyřeší. Musí mu ale důvěřovat a vědět, že si poradí. Já se nebojím v tu chvíli ostatní děti psychicky opustit a jít k tomu jednomu, protože vím, že to je ku prospěchu všech. Děti se při tom taky učí. Učí se chlapce neprovokovat, nerozčilovat, nebrat mu věci, protože to je něco, co on snáší hůř než jiní. Ač se může někomu zdát, že se věnujeme všemu možnému a výuku tím odsouváme na okraj, ve skutečnosti se tím děti stávají samostatnější a učí se pak i rychleji a víc do hloubky.

LN Děti asi nehodnotíte známkami, že?

My neznámujeme, máme slovní hodnocení. Od šesté třídy si žáci dělají SCIO testy, jejich prostřednictvím vyhodnocujeme i prospěch třídy, to je důležitá zpětná vazba pro učitele. Naše děti si vedou v průměru velmi dobře. S češtinou u přijímaček nemají žádný problém. Vedeme je k psaní delších textů už od třetí třídy, ale na pravopis zase tolik netlačíme. Na chyby poukazujeme, ale nijak to nehrotíme. A máme tu zkušenost, že nejpozději v devítce si pravopis skutečně sedne. Matematika je horší, ta je obecně složitější, ale i tak se děti od nás běžně dostávají na školy, kam chtějí.

LN Z čeho se skládá váš průměrný ředitelský den?

Běžný každodenní provoz školy řeší má skvělá zástupkyně. Mně velkou část dne pohltí různé výkazy. Což mě šve i proto, že vidím, že by se to dalo zjednodušit. Kromě administrativy mě zaměstnává plánování provozu, třeba zápisy nebo chystané stěhování. Hodně času věnuji vztahům a komunikaci s rodiči.

LN Rodiče jsou nyní pro školy velké téma. Mnohým učitelům připadají dnešní rodiče nároční a příliš ochranářští, nespolečenský, nebo naopak liknaví a bez zájmu o dítě. Jak to máte s rodiči vy?

Nabízíme jim ten luxus, že se jim věnuji, když mají potřebu se mnou mluvit. Což je často, dneska mám zrovna setkání s jednou maminkou a tak je to skoro každý druhý den. Rodiče bezesporu nároční jsou, a i když jsme soukromá škola, nemyslím si, že bychom to měli lehčí než školy běžné. Víím, že komunikace a vztahům musím věnovat čas, jinak to nejde.

LN Kolik se u vás platí školné?

Tisíc dvě stě korun za měsíc. Církevní školy dostávají stejnou dotaci jako školy státní, ale bohužel o rok opožděně, což je v dnešní době dost znát. Naši učitelé mají tím pádem nižší platy než ve státní škole.

LN Jak se projevuje, že jste církevní škola?

Máme ranní kruhy, takové patnáctiminutové setkání, kde zpíváme nějakou „povznášející“ písničku, dbáme o pěstování ctností, které patří ke křesťanské. Výuku náboženství máme nepovinně. Nezkoumáme, zda je rodina žáka věřící, nebo ne. Ani u učitelů to není povinné.

Autorka je stálá spolupracovnice Akademie Lidových novin